

УДК 028:808.1](045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.3(320).19-30

Алла Плус,

наукова співробітниця

відділу наукового редагування бібліографічної інформації

Книжкової палати України,

e-mail: visnyk@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7131-4369>

**Книга — показник рівня інтелектуального потенціалу населення
У моєму дитинстві батьки постійно
заохочували нас дуже багато читати
й думати самостійно.
Б. Гейтс**

Статтю присвячено дослідженню проблем культури книг українських видавництв. Виокремлено та систематизовано чинники, що ускладнюють сприймання читачем текстів творів. Подано типові приклади порушення логічних норм, фактологічної системи авторських текстів, неналежної якості зображувальних матеріалів. Розглянуто проблему доцільності відокремлення дитячої та підліткової літератури від дорослої. Також увагу акцентовано на особливостях редагування перекладних видань і дотриманні вимог до випуску перевидань. Здійснено спробу надати відповідь на запитання: що робить книгу зручною для читача, сприяє створенню якісної видавничої продукції?

Фрагментарність у висвітленні проблем культури книги в наукових працях потребує подальших спеціальних досліджень. Пропонуємо читачам журналу ознайомитися з новою рубрикою — "Культура книги очима читачів", у якій публікуватимуться статті, присвячені проблемам грамотності, культури української книги та мовній культурі.

Ключові слова: культура книги; популяризація читання; "м'яка сила" книги; порушення логічних норм; смислові помилки; лексичні помилки; перекладні видання

Постановка проблеми. Проблеми культури книги, які досліджують численні вітчизняні та зарубіжні книгознавці й теоретики редагування, нині є вкрай актуальними. У Книжковій палаті України, продовжуючи традиції Українського наукового інституту книгознавства, що діяв у Києві у 1922—1931 рр. на базі Головної книжної палати, започатковано дослідження, зосереджене на вивченні культури книги в комплексі "книга — читач" [1].

Н. Черниш — українська вчена в галузі видавничої справи та соціальних комунікацій, стверджує, що "на основі багатого й різнобічного практичного досвіду видавці та редактори минулого формували засади цілісної, науково обґрунтованої концепції культури книги, яка в сучасних умовах лише набула остаточного теоретичного витлумачення й утвердження. Наріжним каменем цієї концепції слід вважати турботу про читача, оцінку авторського тексту загалом чи будь-якого елемента видання окремо з огляду на його доцільність, потрібність або ж навіть "зручність" для тієї аудиторії, яка звернеться до книги" [2, с. 111].

Вивчення масиву цитатного матеріалу засвідчує, що термін "культура книги" не має однозначного тлумачення. Проблему його визначення в узагальненій формі розглянуто в праці автори-

тетної дослідниці Т. Жалко. Виходячи з усіх трактувань поняття "культура книги" та суміжних із ним, учена висноує: "Важливо усвідомлювати, що її (культуру книги) формують три основні блоки: зміст, оформлення та поліграфічне виконання. Окрім того, культура книги формується передусім якістю основного тексту, поглиблюється складом і змістом елементів науково-довідкового апарату (тобто супроводжувальним текстом)" [3, с. 247] і наголошує: "По суті справи, культура книги є показником рівня технічного розвитку держави і свідчить про інтелектуальний потенціал населення, у тому числі на окремих територіях його проживання" [3, с. 243].

Аналіз досліджень і публікацій. Джерельною базою для побудови статті слугували дослідження відомих книгознавців, зокрема питання культури книги розглянуто у працях українських науковців Н. Черниш, В. Медведєвої, М. Тимошика, Т. Жалко, Г. Ковальчук, Т. Крайнікової, М. Женченко та інших [1—9].

У наукових публікаціях здебільшого розглянуто поняття "культура книги", але системних досліджень змісту книги в контексті сучасної книговидавничої концепції недостатньо, як і замоло аналізу редакторського й видавничого досвіду.

Мета статті — дослідити формування ставлення читача до видання твору письменника у вигляді книги як культурологічної та історичної інтерпретації, навіть якщо така мета й не ставилася видавцем свідомо. Найважливішу роль у цьому завданні відіграє рівень текстологічної та редакторської підготовки оригіналу [4, с. 31], тому саме ці складники культури книги було розглянуто під час аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українське суспільство змінилося після 24 лютого 2022 р. Мільйони українців переосмислюють своє культурне коріння та національну ідентичність. Українська мова стала символом нескореності нашого народу, а поняття "українська мова" й "Україна" ототожнилися. Мова — це також зброя, як і книга — зброя "м'якої сили".

Міркування директора Книжкової палати України, професора М. Сенченка щодо ролі книги як інструменту формування іміджу країни ("м'яка сила") викладено у виданні "Від ери Гутенберга до ери Цукерберга...", співавтором якої є О. Сенченко.

М. Сенченко наголошує: "Визначення сутності "м'якої сили" книги базується, з одного боку, на визнанні комунікаційної природи взаємодії "книга — читач", а з іншого — на потребі вбачати в українській книзі матеріальне втілення духу народу, його культурне надбання, що гарантує високу освіченість української нації, становить підґрунтя її наукового й інтелектуального розвитку" [5, с. 99]. На думку вченого, "м'яка сила" книги має використовуватися "для формування позитивного іміджу країни чи протидії державі-агресору, має своєю метою за допомогою друкування і розповсюдження книг змістовно показати переваги своєї культури, економіки, демонструвати досягнення науки, спортивні досягнення тощо" [5, с. 103].

Рівень культури книги нерозривно пов'язаний із популяризацією читання, а отже й розвитком книжкової галузі. У ХХІ ст. традиція читання як спосіб здобути знання та вид дозволила стикнулася з низкою викликів і нині конкурує з інформаційними ресурсами телебачення та інтернету, іншими освітніми форматами.

Підтримка та просування читання — одне з найважливіших завдань суспільства, громадськості, засобів масової інформації. Це яскраво ілюструє приклад популяризації читання за кордоном (<https://chytomo.com/the-new-york-times-nazvala-najkrashchi-knyzhky-2022-roku/>).

Редактори книжкового огляду The New York Times Book Review визначили перелік 10 найкращих художніх та науково-популярних видань, що вийшли у 2022 р. Роман "Каса 19" (Checkout 19)

британської письменниці К.-Л. Беннет — один із них. Це історія молодої жінки, яка виросла в робітничому районі Лондона. Вона настільки закохана в читання, що захоплює цією пристрастю і читачів. Книжки допомагають героїні втекти від самотності, створюючи в уяві зовсім інший світ. Автори рецензії називають книгу експериментальною та сюрреалістичною, здатною подарувати незрівнянне задоволення від прочитання літературного твору.

В Україні, попри складні умови сьогодення, продовжує творитися сучасна література, демонструючи високий художньо-творчий потенціал, інтелектуальність, своєрідність, багатство української мови. Автори використовують нові стилістичні прийоми, різноманіття та змішання жанрів. Видавці різних форм власності продукують конкурентноздатні на європейському рівні книги, про що свідчать численні книжкові ярмарки, виставки, форуми видавців. Українські письменники здобувають престижні літературні премії. Зокрема, наприкінці минулого року Ю. Андрухович отримав одну з найважливіших премій Німеччини — Heinrich Heine Preis (Премія Гейне), а С. Жадан став лауреатом Премії миру від Німецької асоціації видавців і книгорозповсюджувачів.

Розумні, добрі, чудово ілюстровані книжки для дітей випускають видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", "Рідна мова", "Фоліо", "Знання", "Моя книжкова полиця", "Портал", "Апріорі", "Видавництво Старого Лева" та багато інших. Автори дитячої літератури порушують морально-етичні проблеми: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, вміння долати перешкоди на шляху до мети.

Однак наявний комплекс показників, що перешкоджають ефективному використанню книги, як-от: необґрунтований вибір формату; колір паперу, неприйнятний для очей; недбале художнє оформлення чи поліграфічне виконання, не кажучи вже про помилки в тексті, — не додає бажання читати як у дітей, так і в дорослих.

За словами відомого європейського типографа, дизайнера та письменника Я. Чихольда, "тільки тоді, коли книга виглядає приємно, коли вона як предмет настільки досконала, що її відразу хочеться придбати і забрати з собою додому, ми маємо справу з твором справжнього книжкового мистецтва" [6, с. 232].

Поширена думка, що провідні видавництва України не заощаджують на редакторах і коректорах, а отже можна сміливо купувати книги. Утім, на адресу Книжкової палати України надходять листи небайдужих дописувачів, які занепокоєні станом української мови у книгах

сучасних авторів. Ось окремі цитати: "не можу витерпіти, маю сказати про мовну безграмотність", "соромно за помилки, яких просто море в книгах". Чимало нарікань стосується росіянізмів, необґрунтованого вживання іншомовних слів, у яких є відповідники українською мовою, а також неякісного перекладу.

Книжковою палатою України відповідно до завдань, визначених Законом України "Про видавничу справу", а саме: здійснення наукових досліджень у галузі книгознавства, соціології книги та читання, проведено дослідження "Культура книги очима читачів", у межах якого виконано аналіз та узагальнення чинників, які знижують рівень культури книги. Зокрема, виявлено та систематизовано проблеми, притаманні перевиданням, перекладним виданням, апарату книги (відповідність тексту читацькій адресі та рекомендованому віку читачів, заявленим в анотації; наявність пояснень слів іноземного походження, діалектизмів, архаїзмів тощо (примітки, виноски)).

Окрім того, розглянуто проблемні випадки, наприклад, коли складно застосувати ті чи інші правила правопису з огляду на жанрово-стильові особливості та змістову своєрідність текстів українських письменників.

Сподіваємося, що результати цієї розвідки стануть поштовхом для нових досліджень у межах одного з найважливіших напрямів сучасного книгознавства, присвяченого культурі книги.

У статті проаналізовано книжкові видання 2018—2021 рр. випуску: літературно-художні, популярні, для дітей і підлітків, що зберігаються в Державному архіві друку Книжкової палати України.

Розглянемо основні проблеми, виявлені під час аналізу текстів книг.

1. **Порушення логічних норм**

В окремих проаналізованих творах бракує логічного зв'язку між фразами, що впливає на загальне розуміння тексту, а також є плутанина в описі послідовності подій.

Приклад 1

У тексті книги *О. Красовицького, Є. Кужавської "Справа № 4 одеських штигунок"* (видавництво "Фоліо", 2021) описано такий епізод.

Головна героїня Міра **"виринула з-під арки, останнього прихистку тіні, і прижмурилася — радше інстинктивно — від сонця, що заливало вулицю, але не сліпило очі, сховані під густою вуаллю"** (с. 133).

Далі за текстом на Міру було скоєно напад грабіжника. Її рятує інший герой на прізвище Горенко.

Після нападу в тексті фраза: "— Ридикюльник, — говорить їй Горенко, **коли вони ви-**

ходять з арки на вулицю, залиту променями сонця, — напади зі зброєю — не його профіль. Ридикюльник подався геть кілька хвилин тому, радіючи, що його не заарештували" (с. 136).

Порушено послідовність у зображенні подій, адже героїня ще до нападу **"виринула з-під арки"**.

Читаємо опис нападу. **"На землі,** за кілька кроків від неї, корчиться якийсь молодик, навіть хлопчина — йому років сімнадцять.

— Документи, — переводить погляд із Міри на її нападника Горенко. Хтозна, як він тут опинився. Хтозна, як вклав грабіжника на **підлогу"** (с. 135).

Автори неухважно поставилися до опису подій, що спонукає читача відволікатися на уточнення, куди саме один із головних персонажів твору "вклав" грабіжника: на землю чи на підлогу, чому на підлогу, якщо подія відбулася на вулиці.

Приклад 2

Читаємо текст із книги *Г. Малик "Незвичайні пригоди Алі"* (видавництво "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", 2020):

"Місто було велике і гарне. Зеленіли **чепурні газони** і квітники, будинки вражали довершеною архітектурою. Аля не знайшла навіть двох однакових. Не було жодного багатоповерхового будинку, які в Аліному (*Аліному*) місті стриміли на кожному кроці. Щоправда, і будинки, і вулиці, вимощені кольоровими гладенькими шашечками, **і газони мало занедбаний вигляд.** Здавалося, що тут вже давно не було людей. **Трава на газонах не підстрижена,** фонтани не працювали..." (с. 98). У читача питання: газони були чепурні чи занедбані? До того ж наявна граматична помилка: дієслово **"мати"** у множині минулого часу має форму **"мали"**, а не **"мало"**.

Один із персонажів твору — **Перший Недорадник.** Він є лютим ворогом головних героїв: Алі та Саші. Інший персонаж — **король Недороль Десятий.** Боягузлива, нікчемна особа.

Читаємо: "А зізнатися, що вони з Сашком їх розшукують, — означає потрапити до рук свого **заклятого ворога — Недороля Десятого"** (с. 172).

У тексті переплутано ворога дітей: Недороль Десятий не є їхнім ворогом. Через кілька сторінок дізнаємося: "Це був голос її (*Аліного*) лютотого ворога — **Першого Недорадника"** (с. 187).

"Сяк-так, що весь цей час ховався за спину карлика, вискочив наперед і закричав: Хай **вона** вийме з лівої кишенки папірця! Хай вийме, і ви всі побачите! Ви побачите! Він сам написав ябеду! Справжню ябеду!" (с. 132).

"Ну, стривайте! — подумав Сашко. — Зараз ви побачите!"

Він став на узвишші по рчу з Алею, повернувся спиною до Недочеревика, обличчям до натовпу і сказав:

— Так, я справді написав цю ябеду. Я справді образив свого Інструктора-Конструктора. Але я зрозумів, що вчинив недобре" (с. 133).

У цьому епізоді йдеться про Сашка, а не про Алею, тому правильно — "хай **він** вийме з лівої кишеньки папірця".

Під час чергового перевидання цієї чудової пригодницької книжки видавничим працівникам варто звернути увагу на зазначені прикрі помилки.

2. Лексико-семантичні (сміслові) помилки

Приклад 1

Г. Гороженко "Лицарка корони" (видавництво "Фоліо", 2020)

"Жінка зітхнула, згадавши все, що сталося у монастирській стайні. Журавницький її справді налякав, більше того — він побачив її лице і тепер **від неї точно не відкараскається**" (с. 127).

Неточне у цьому контексті вживання слова "**відкараскається**" (*відкараскуватися*, розм.: звільнятися від кого-, чого-небудь неприємного; викручуватися).

Найімовірніше, не він — Іван Журавницький, ворог Анни Сокольської, який переслідує її, від неї не "відкараскається", а вона (Анна Сокольська) — від нього.

Пропозиція щодо нової редакції тексту: "Жінка зітхнула, згадавши все, що сталося у монастирській стайні. Журавницький її справді налякав, більше того — він побачив її лице, і тепер **вона від нього точно не відкараскається**".

Приклад 2

С. Хачатрян "Я знаю відповіді" (ТОВ "Гамазин", 2020)

"На відміну **від більшості** тварин, ми, люди, здатні писати й читати, що дозволяє нам передавати інформацію з покоління в покоління, навіть за відсутності особистого контакту" (с. 7).

З цього абзацу можна зробити висновок, що є меншість тварин, яка здатна писати й читати. А які саме тварини вміють читати і писати так, щоб передавати інформацію з покоління в покоління? На нашу думку, слово "**більшості**" зайве, застосовано помилково.

Приклад 3

Д. Сміт "Думати, як Білл Гейтс" (ТОВ "Видавнича група КМ-БУКС", 2018)

"На посаді генерального директора Гейтс старався ніколи не тринькати гроші компанії, проявляючи **надмірну безвідповідальність**" (с. 116).

На наш погляд, "не тринькати гроші компанії" означає виявляти **відповідальність**, а не **безвідповідальність**.

Пропозиція: "На посаді генерального директора Гейтс старався ніколи не тринькати гроші компанії, проявляючи надмірну **відповідальність**".

3. Використання суржику, розмовних слів, інші мовні нюанси, що не сприяють втіленню авторського задуму

Приклад 1

Г. Гороженко "Лицарка корони"

"Голоси наближались — тож вона знов майнула у хвіртку під сходами і зачалась.

— Надо спрятать бумагу.

— Это хорошо, что ты уговорил их подписать.

— **Оні у нас на крючке, Володя**" (с. 120).

Події твору відбуваються у XVI ст. Щоб відтворити мову "шпигунів Московії", автор використовує елементи суржикового мовлення, з росіянізмами. Проте фраза "**Оні у нас на крючке, Володя**" навряд чи могла звучати у XVI ст.

Далі читаємо:

"— Да. Єму і так небезопасно сейчас по-являются среди нас... — чоловік озирнувся і **продовжив московською**. — Ви ж розумієте — місто наводнене шпигунами Габсбурга, Ягеллонки та її канцлера" (с. 223).

Автор допустив неухважність: "**продовжив**" українською мовою, а не "московською".

4. Перекладні видання

Не позбавлені вад і перекладні видання. Основні проблеми, виявлені під час аналізу книжок: граматичні та стилістичні помилки, смислові неточності, невідповідність тексту книги графічним зображенням, громіздкі, важкі для сприйняття конструкції речень, можливо, обумовлені намаганням перекладача досягнути точності перекладу.

Приклад 1

Д. Сміт "Думати, як Білл Гейтс"; переклад з англійської

"До 1987 року вартість **його** частки перевищила мільярд доларів. **Вона** все зростала і зростала, і до кінця 1990-х років **він** однозначно став найбагатшою людиною на світі: цей статус **він** зберігав із легкістю, навіть після того, як 2014 року **його** обігнав як найбільший акціонер Microsoft **його** наступник на посаді генерального директора Стів Балмер" (с. 145).

Конструкція речення складна для сприйняття. Зокрема, можна було б замінити займенники "**він**", "**його**" на прізвище Гейтс.

Приклад 2

С. Хачатрян "Я знаю відповіді"; переклад із російської

Читаємо в тексті: "Спонтанне розтягнення обох американських континентів призвело до появи величезних тріщин (Кайманова **впадина** й жолоб **Пуерто-Рико**)" (с. 60).

Невідповідність позначень на рис. 15 і в тексті: на рисунку — **"жолоб Пуерто-Ріко"**, у тексті — **"Пуерто-Ріко"**; на рисунку — **"Кайманова западина"**, у тексті — **"Кайманова впадина"** (фото 1).

Хоча допускаються обидві назви: Пуерто-Ріко та Пуерто-Ріко (англ. й ісп. *Puerto Rico*), у тексті їх слід уніфікувати.

Рис. 15.

Фото 1

"На щастя, камуфляж не був завершений, і найбільш **глибока точка** в котловані Пуерто-Ріко, розташована **на глибині 8 648 метрів** нинішнього рівня моря, залишилася відкритою" (с. 60).

Не зовсім вдала побудова речення, окрім того, варто було вжити синтетичну форму порівняння прикметника. Пропозиція: "На щастя, камуфляж не був завершений, і **найглибша точка** в котловані Пуерто-Ріко залишилася відкритою. Її глибина становить 8 648 метрів від нинішнього рівня моря".

"Причиною **цьому** може бути те, що під час катастрофи величезна крижана шапка колишнього полюса прикривала басейн Гудзонової затоки й **попереджала** відкладення будь-якої органічної матерії" (с. 77).

Правильно: Причиною **цього** (а не **цьому**). (Бути (ставати, стати) причиною чого — бути винуватцем або приводом яких-небудь подій, переживань (перев. неприємних); Академічний тлумачний словник (1970—1980), <http://sum.in.ua/s/prychyna>).

Окрім того, наявна лексична помилка: **"попереджала відкладення"**. Пропозиція: **"перешкоджала відкладенню"**.

"Ми можемо впевнено припустити, що сталася раптова зміна клімату, магнітного поля тощо, але жоден із **вищезазначених** чинників не міг би викликати появу інтелекту" (с. 8).

"З огляду на **вищевикладене**, можна стверджувати, що мутація будь-якого організму на землі є результатом глобальних змін навколишнього середовища" (с. 8).

"Відповідно до **вищевикладеного графіку** наступна подія має відбуватися приблизно в XXI столітті" (с. 22).

Слова **"вищезазначене"**, **"вищевикладене"** тут і далі по тексту більш притаманні офіційно-діловому стилю. У цьому виданні, яке позиціонується як літературно-художнє, доцільно було б вживати слова **"зазначене"**, **"викладене"**.

"Графік" — у родовому відмінку закінчення **"а"**.

Відповідно до ДСТУ 3017:2015 "Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять" у книзі зазначено цільове призначення видання — літературно-художнє (п. 4.8.8). Проте є підстави віднести його і до популярного, оскільки зміст відповідає п. 4.8.5 стандарту.

Водночас спостерігаємо прийом використання в літературно-художньому творі окремих рис фантастики, наприклад, згадка про **"інопланетян"**, посилання на думку їх **"багатьох свідків"**. Читаємо: "Будь-який доісторичний зв'язок між людьми й рептиліями незрозумілий. Але в нашому повсякденному житті є невеликі деталі, які здаються занадто підозрілими, щоб бути випадковими... Те ж саме можна сказати про сонцезахисні окуляри. З якоїсь причини вони також виглядають більш привабливими для наших очей (**на думку багатьох свідків, у інопланетян великі очі**)" (с. 136).

"Як ми бачимо, всі статуї Моаї мають дуже виразні гострі носи й підборіддя, між тим руки цих гігантів непропорційно малі й ледь помітні" (с. 170). На жаль, твердження автора нічим не підкріплене, оскільки ілюстративного матеріалу щодо статуй Моаї у книзі немає.

Слід зауважити, що у змістовій структурі книги заголовку належить суттєва роль. Він передає в концентрованій формі основну тему чи ідею твору. Назва книги С. Хачатряна — **"Я знаю відповіді"** — обнадійлива та збуджує увагу читача. Натомість під час читання доволі часто в тексті натрапляємо на такі фрази: **"І хто знає, що відбувається, коли вся матерія зіштовхується в одній точці"** (с. 121). Такі зізнання всупереч назві можуть спричинити розчарування в читачів.

Стосовно зображувального матеріалу книги, то він є предметом мистецтва й разом з іншими елементами утворює єдиний ансамбль, формує естетичний образ — культуру видання. Головна мета ілюстрації — доповнити наочно-зоровими образами авторський текст. Рисунки мають відповідати тексту, а текст — рисункам. Водночас ілюстрації (рисунки), їх підбір і правильність розташування мають бути зрозумілими для тих, кому адресовано видання.

У книзі **"Я знаю відповіді"** позначення, наведені на окремих рисунках, не відповідають тексту, що є ознакою недбалого ставлення видавничих працівників до впорядкування елементів змісту.

Читаємо, дивимось: "Порівняймо нинішні Тихий та Атлантичний океани. Перша особливість, яка впадає в очі, це різниця в розмірах" (рис. 3. Південна Америка, с. 39—40) (фото 2).

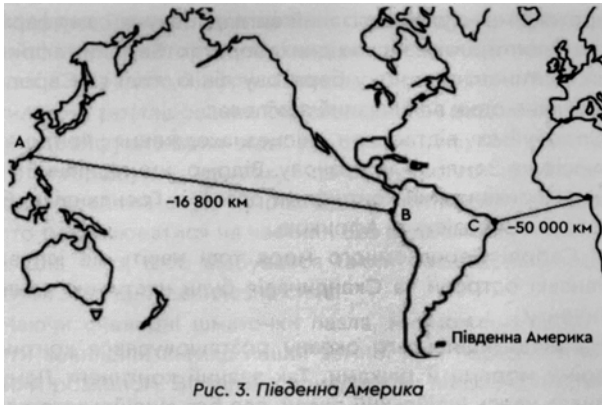

Фото 2

На рис. 3 розміри: - **50 000 км** і - **16 800 км**. Про що вони свідчать? Чому б не вказати назви океанів, виходячи з тексту? Розбираємося далі: від А до В — - 16 800 км. Зрозуміло. Від С — до якої букви? (на рисунку не зазначено) — - 50 000 км. Наочна різниця в розмірах океанів непереконлива.

Рис. 5. У тексті книги: "Якщо спр бувати приєднати американські континенти до Африки, то між Північною й Південною Америкою з'являється проміжок в **3 668 кілометрів**" (с. 41). На рисунку вказано: **3 368 км**. Невідповідність позначень на рисунку та в тексті (фото 3).

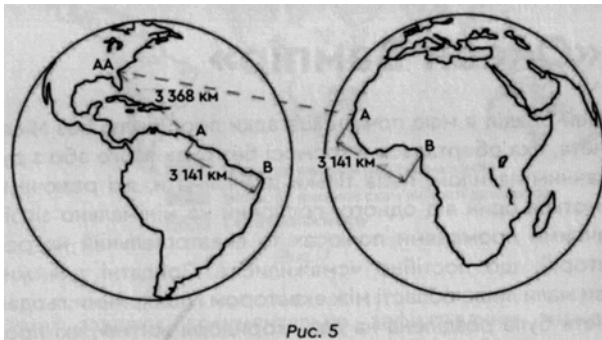

Фото 3

Рис. 8. "Як видно з діаграми, підвищення рівня "Океану-Вампіра" скорочує відстань від А до В і С, на яку здавалося б, буде легше й швидше прокласти канал" (с. 46). На рисунку букви С немає, як і позначки Океану-Вампіра (фото 4).

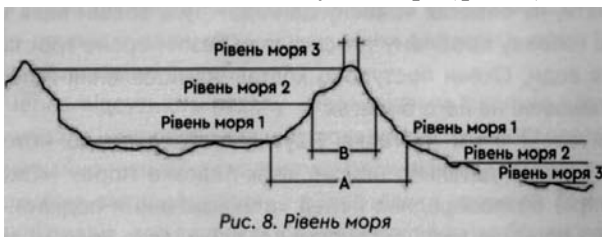

Фото 4

Рис. 11. "Мачу-Пікчу, регіон Куско, Перу. Висота **2 430 метрів**" (с. 49). На рисунку вказано: **2 340 м** (фото 5). Невідповідність позначень на рисунку та в тексті.

"Мегалітичний комплекс Саксайуман, регіон Куско, Перу. Висота **3 596 метрів**". На рисунку вказано: **3 701 м** (фото 5). Невідповідність позначень на рисунку та в тексті.

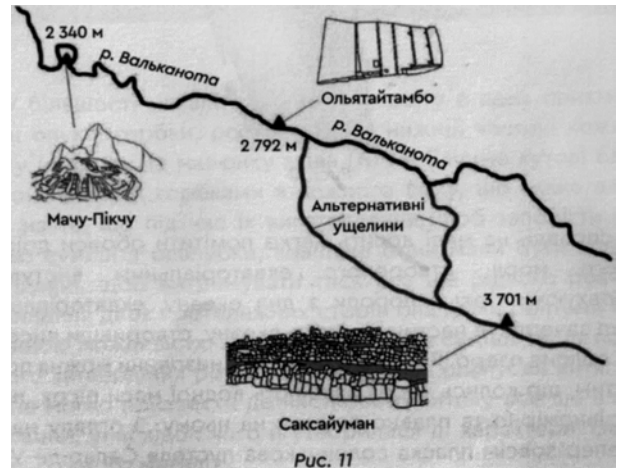

Фото 5

Приклад 3

Ю. Янішевський "Політика. Те, про що тобі не розкажуть дорослі" (видавництво "Моя книжкова полиця", 2019); переклад із польської

За задумом автора, персонаж Вікторія підготувала оголошення, у якому зробила помилки (с. 25). У тексті книги зазначено, що "Вікторія має талант керувати, проте цього не можна сказати про її знання **орфографії**" (фото 6).

Пропозиція: замінити слово "**орфографії**" словом "**правопису**", оскільки в оголошенні допущено пунктуаційні та орфографічні помилки (орфографія та пунктуація є складниками підсистем правопису). Зокрема, у реченні "Той, хто **зкінчив** грати пильнує біля дверей чи не йдуть батьки", у слові "**зкінчив**" пропущено букву "**а**", після слова "**грати**" потрібна кома. У реченні "Той хто не **закінчить** вчасно гру втрачає свою чергу", після слів "**той**" та "**гру**" потрібні коми.

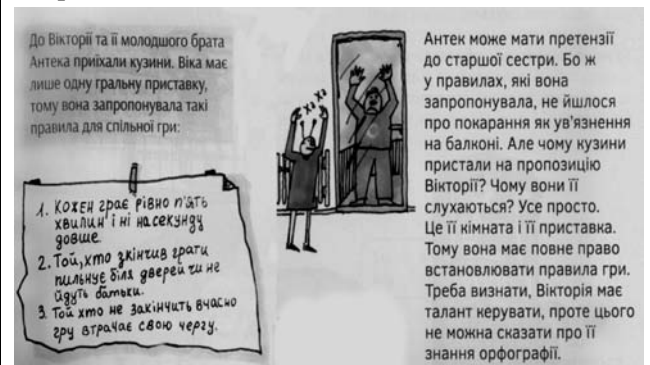

Фото 6

Приклад 4

Т. Ворона "Дмитро Дубілет. Бізнес на здоровому глузді. 50 ідей, як домогтися свого" (видавництво BookChef, 2020); переклад із російської

За точність і достовірність фактичного матеріалу відповідає редактор. Аналізуючи текст, він має уточнити: автор наводить останні відомості чи оперує застарілими фактами й цифрами. М. Сікорський зауважує: "Читаючи текст, він (редактор) розчленовує його на частини і весь час якби ставить під сумнів наведені факти" [7, с. 211]. Водночас читач, за бажанням, завжди має можливість перевірити фактичний матеріал, а найменша недбалість створить психологічні передумови для сумніву та недовіри до автора й видання загалом.

У тексті читаємо:

— "4. Журналіст у «Комсомольській правді»" (с. 12).

Згідно з чинним українським законодавством видання було зареєстровано двома мовами: українською та російською з відповідними назвами: "Комсомольська правда в Україні" та "Комсомольская правда в Украине". Газета виходила тільки російською мовою. Отже, Д. Дубілет був журналістом газети "Комсомольская правда в Украине" (джерело інформації — реєстраційні дані Міністерства юстиції України);

— "11. Міністр Кабінету міністрів України" (с. 13).

За ст. 116 Конституції України — Кабінет Міністрів України; окрім того, відповідно до норм чинного правопису "у назвах найвищих органів влади і державних установ України з великої букви пишемо всі слова: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд";

— "В Україні є проблема, яка серйозно стримує розвиток бізнесу — приєднання до електромереж монополістів. Часто це вкрай довгий і корумпований процес. Ми розпочали з Міненерго і **Геокадастром проект**, який зробив би це приєднання ефективним і дав би Україні змогу різко піднятися у рейтингу Doing Business" (с. 176).

Скорочена назва Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15 — **Держгеокадастр** (не Геокадастр) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>). Окрім, того слово "**проект**" написано не за нормами правопису 2019 р., хоча книга побачила світ 2020 р., правильно: "**проект**";

— "Ця країна (*Китай*) ще недавно була бідною, тому китайці особливо прагнуть успіху.

Там **донедавна** дозволяли мати одну дитину, тож усі зусилля батьки зосереджували на ній" (с. 14).

Неточний факт. Порівняємо: "2013 року китайська влада пом'якшила правило, яке дозволило сім'ям мати двох дітей, якщо один із батьків був єдиною дитиною. До цього більшість міських пар могли мати тільки одну дитину, а **сім'ям, які живуть у селах, дозволялося мати двох дітей**, якщо первістком була дівчинка" (https://lb.ua/world/2015/12/27/324576_kitaytsam_o_fitsialno_razreshili_imet.html);

— "**Працювати в міністерстві** йому запропонував **прем'єр-міністр** Олексій Гончарук" (с. 134).

Неточність автора: **Прем'єр-міністр** О. Гончарук запропонував Д. Дубілету працювати міністром Кабінету Міністрів, а не в міністерстві (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12-IX#Text>);

— "Чи не більшу частину свого часу співробітники **Обладміністрації** і КМДА витрачають на різноманітну звітність (близько 4000 типів звітів!)" (с. 173).

Правильно: "співробітники **облдержадміністрацій**" (ст. 118. Конституції України. "Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві **державні адміністрації**"). Окрім того, відповідно до чинної редакції правопису слово "**облдержадміністрації**" пишемо з малої букви.

5. Деякі питання додержання державних стандартів із видавничої справи. Перевидання

Докладний аналіз вихідних відомостей видань став предметом наступного дослідження авторки. Проте слід звернути увагу на невідповідність назви книги О. Красовицького, Є. Кужавської "*Справа № 4 одеських шпигунок*", розміщеної на обкладинці, а також на титульній сторінці, назві на звороті титула в макеті анотованої каталожної картки, а саме: "**Справа одеських шпигунок**". Таку саму назву зазначено в надвипускних даних, розміщених на останній сторінці книги.

Це є порушенням вимог п. 5.1.3.2 та п. 5.1.3.3 ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості": назва, наведена в різних місцях видання (на титульній сторінці, в надвипускних даних, на обкладинці, палітурці, корінці обкладинки чи палітурки), має бути однаковою.

Різnobій у назвах може негативно позначитися на інформуванні користувачів, бібліографічному опрацюванні й статистичному обліку видань.

Відповідно до п. 5.6.1 зазначеного стандарту перевидання має відповідати таким вимогам:

"У перевиданні на титульній сторінці (у підзаголовкових даних) зазначають порядковий номер (наприклад, 2-ге видання) і характер (наприклад, виправлене, доповнене, перероблене, без змін тощо) перевидання".

З-поміж проаналізованих перевидань вихідні дані наведено згідно зі стандартом тільки в таких: *Н. Бічуя "Звичайний шкільний тиждень"* — "видання друге, перероблене й доповнене"; *Г. Малик "Незвичайні пригоди Алі"* — "видання восьме".

У решті книг лише за даними, вказаними у вихідних відомостях відповідно до п. 5.1.10 "Знак охорони авторського права", можна знайти інформацію щодо року (років) публікацій:

— *Брати Капранови "Зоряний вуйко"*: Брати Капранови, текст, 2009; ТОВ "Гамазин", художнє оформлення, оригінал-макет, 2018;

— *А. Кокотюха "Врятуйте Бетмена"*: А. Кокотюха, 2014;

— *Л. Воронина "Тасмниця пурпурової планети"*: Леся Воронина, 2005—2019.

М. Сікорський зауважував, що "ретельна вчитка тексту книги, яка має бути перевидана, завжди необхідна. Наявна у деяких видавництвах думка ніби при перевиданні, наприклад, класичних робіт правка-вчитка не потрібна, є неправильною" [7, с. 266].

Приклад 1

У книзі Г. Малик *"Незвичайні пригоди Алі"*, перевиданої у 2020 р., коли вже діяла нова редакція правопису, знаходимо помилку: "Прововтузившись із **пів-години**, він переконався, що з моделлю щось не те" (с. 73), хоча за правилом невідмінюваний числівник **пів** зі значенням "половина" з наступним іменником у формі родового відмінка однини пишемо окремо, без дефісу: **пів години**.

Приклад 2

У книзі авторів *Брати Капранови "Зоряний вуйко"* (ТОВ "Гамазин", 2020) (рекомендовано для дітей середнього та старшого шкільного віку) натрапляємо на поняття "ленінська кімната": "...Абрикосу занесеш потім до **Ленінської кімнати**" (с. 124). Сучасні школярі не знають, що таке ленінська кімната, червоний куток, які у старшого покоління асоціюються з радянською епохою. Доцільно було б розтлумачити цей архаїзм у виносці.

Приклад 3

Читаємо текст із книги *Н. Бічуї "Звичайний шкільний тиждень"* (видавництво "Апріорі", 2021; видання друге, перероблене й доповнене):

"Поклали в скарбничку кількадесят **карбованців**, влаштувавши в школі платний концерт

для батьків напередодні 8 березня". Карбованець — грошова одиниця України, що була в обігу до 1996 р., а також українська назва грошової одиниці СРСР. 2 вересня 1996 р. на зміну карбованцям прийшли українські гривні. Видання перероблялося, доповнювалося, чому б не зробити виноску з коментарем? Того більше, у книзі є виноска наприкінці сторінок із роз'ясненнями слів: *ватман* (цупкий папір), *"Овод"* (п'єса), *Буритинське море* (водосховище), *Планерське* (селище міського типу Коктебель у Криму, у 1945—1993 рр. називалося Планерське).

6. Відповідність тексту читацькій адресі, рекомендованому віку читачів

На вимогу п. 5.9 ДСТУ 4861:2007 у виданні дитячої літератури подають відомості про читацьку адресу із зазначенням вікової категорії читачів.

Враховуючи вікові групи учнів: молодший шкільний вік (6—10 років), середній шкільний вік (10—15 років), старший шкільний вік (15—18 років) (<https://naurok.com.ua/stattya-natemu-vikovi-osoblivosti-ditini-84044.html>), розглянемо приклади відповідності змісту проаналізованих видань віковим категоріям читачів.

Приклад 1

Брати Капранови "Зоряний вуйко"

В анотації до видання зазначено: збірка пригодницьких оповідань для середнього та старшого шкільного віку, на сайті Bookopt — "Вік дитини — 10—14, 14+, стать дитини — дівчинка, хлопчик" (https://bookopt.com.ua/zorjanij-vujko.html?gclid=EAIaIQobChMI3KXZ0_Kc_gIVywnN7Ch0KugXgEAAAYAiAAEgLLh_D_BwE).

Оповідання "Битий шлях" і "Битий шлях II"

Читаємо про чумаків, які за сіллю ходили, а на зворотному шляху гуляли в шинку (с. 111—114). Після гулянки: "На душі було кепсько, в голові каламутно, в роті — **як мухи насерли**. Капосно" (с. 114).

"Коли він проходив повз шинкарку, та грайливо штовхнула його стегном у бік:

— Ой, і солодкі у вас парубки!

Від цих слів хло **ещь** з блілого вмить зробився буряково-червоним, засоромився і опустив очі. **От падла!**" (с. 119).

"Петро зітхнув. Та де ж цих Сердюків зараз знайдеш? **Позаривалися, мабуть, десь там у цицьки, що й вух не видно**" (с. 120).

"Петро ще раз **матюкнувся** і наказав усім негайно забиратися геть з очей, щоб **і не воняли тут, йолопи**" (с. 54).

"Навіть брати Сердюки, що фактично ні в чому не завинили, терпляче слухали **дядькові матюки...**" (с. 54).

Оповідання "Зоряний вуйко"

"— **Курви!** — лаявся він. Сидять, нічого не роблять, знають, що до начальства далеко" (с. 149).

"Що вони, **курви**, гадають, що коли начальство далеко, то й перевірити нема кому?" (с. 150). (*Курва* — найпоширеніший польський вульгаризм ([https://uk.wikipedia.org/wiki/Курва_\(лінгвістика\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Курва_(лінгвістика)))).

Оповідання "Причинна"

"От що діє з людьми сите життя, зайва вага, **регулярні статеві стосунки**" (с. 231).

Читацький діапазон, зазначений в анотації до книги "Зоряний вуйко", занадто широкий: середній і старший шкільний вік. Що зрозуміло й допустимо для юнаків 18 років, малозрозуміло, а радше нецікаво 10-річним школярам.

Використання розмовно-побутового стилю, лайливих слів для підсилення колориту образів героїв (дорослих чоловіків) — чумаків у перших оповіданнях не викликало б застережень, якби стосувалося літератури для дорослих.

Постає запитання, можливо, дискусійне: чи потрібно зловживати розмовною лексикою: лайливими словами, вульгаризмами, фізіологічними подробицями, натуралізмом у літературі для дітей?

Приклад 2

А. Кокотюха "Врятуйте Бетмена" (видавництво "Фоліо", 2019)

В анотації не вказано читацьку адресу. У тексті зазначено, що головні герої — семикласники та восьмикласники. Читаємо: "Після того випадку, коли ми з тобою, старий, **вставили пістона** всій Групі залізного порядку, нас дуже добре знають передусім наші. Ну, однокласники чи пацани з паралельних..." (с. 42).

У розмові семикласників і восьмикласників несподівано з'являється вульгарний сленг "**вставили пістона**", який не відповідає загальній стриманій та виваженій тональності цього оповідання для підлітків.

Приклад 3

Г. Ткачук "Книжка про сміття", (Видавництво Старого Лева", 2019)

Вікова категорія: для середнього та старшого шкільного віку.

Читаємо текст: "Якось хлопчик на ім'я Максим пішов до магазину і купив там колу, стаканчик і трубочку. Склав усе в пакет і пішов гуляти. А потім випив колу зі стаканчика через трубочку. Поряд не було смітника, тож Макс вирішив кинути сміття на землю. Аж раптом стаканчик заговорив! А от і трубочка з пакетом почали говорити!".

Далі: "Пляшка з-під коли, стаканчик і трубочка з пакетом відповіли Максимові, що треба їх віднести на переробну фабрику. Або кинути у відповідний сортувальний контейнер" (с. 34).

Такий "казковий діалог" між хлопчиком й одноразовим посудом був би прийнятнішим у книжці для дітей молодшого шкільного віку. Також здивування викликає пропозиція "пляшки з-під коли, стаканчика й трубочки" хлопчику Максимові "віднести їх на переробну фабрику". Хіба реально навіть для дорослої людини віднести одноразовий посуд на переробну фабрику? Де можна дізнатися адреси таких фабрик?

Водночас у книзі йдеться про таке поняття, як "біткоїни". Читаємо: "Мені дуже хотілось би вірити, що ці люди перетворюють свої побутові відходи на золото, бурштин і **біткоїни**" (с. 27).

Сучасні діти середнього та старшого віку чули про біткоїни, проте не всі дорослі можуть пояснити, що це означає. Можливо, у таких випадках слід робити виноску на сторінці: наприклад, біткоїн — популярна криптовалюта.

У книжці є посилання на екомапу: "І завдяки цьому дізналася про **екомапу** — <https://ecomapa.gov.ua>". Це інтерактивна карта сміттєзвалищ від Міністерства екології та природних ресурсів України (скорочено можна назвати Мінприроди). На цьому сайті можна (і треба!) лишати звернення про ліквідацію несанкціонованих звалищ" (с. 64).

Проте за посиланням на сайті було розміщено таку інформацію: "Роботу "Екомапи" призупинено: Міндовкілля вже працює над новим сучасним сервісом, що дозволить стежити за ліквідацією сміттєзвалищ онлайн". 21 січня 2022 року". Брак актуальної та перевіреної інформації може викликати недовіру читачів.

7. Відхилення від сучасних мовних норм, виправдані свідомим стилістичним задумом письменника

Автори художніх творів нерідко свідомо відхиляються від норм правопису, навмисно викривляють написання окремих слів, щоб увиразнити особливості вимови героїв. Для експресивного забарвлення лексики персонажів також використовують розмовні (просторічні) слова або замість знахідного відмінка вживають родовий тощо.

Ці прийоми активно і вдало використано у книзі *Брати Капранови "Зоряний вуйко"*:

"І потім, поки чумаки допомагали один одному закинути вантаж на плечі і приладнати зброю, а Семен все не міг зважити, як же тепер зручніше нести **автомата**..." (с. 9).

— "А я собі **автомата** нового справлю і чоботи" (с. 10).

Правильно: "**автомат**" (знахідний відмінок; <https://topinfoweb.com/the-difference-between-genitive-case-and-accusative>).

"А поки він там буде зайнятий, залізеши у колгоспний садок і нарвеш мені **кіла** три **абрикоси**... **Абрикоси** занесеш потім до Ленінської кімнати" (с. 274).

Правильно: **кіло три абрикосів** (слово *кіло* — розмовне, невідмінюване, множини не має).

Правильно: **Абрикоси** занесеш.

"А був він не молоденький, і на плечах мав, як і всі, **півсотні кіл**" (с. 9).

Правильно: **пів сотні кіло**.

8. Позитив від прочитаних книжок

Чи захочуть українці читати книги, проаналізовані у цій статті? Чи можна зробити висновки, що книги — творці інтелектуальної нації? Чи є взаємозв'язок між читанням і життєвими здобутками?

Безперечно відповідь на ці запитання — так! Що більше читаєш, то цікавіше жити. Наприклад, прочитавши книгу Д. Сміта "Думати, як Білл Гейтс". Її герой — найвидатніший бізнесмен світу, засновник потужної корпорації та філантроп — надавав читанню вирішального значення. Цитата з книги: "Потяг до читання не полишав його ніколи. Всі свої зрідні речі він старався віддавати йому по годині на день, у вихідні — більше". Завдяки цьому виданню дізнаємося про улюблені твори Гейтса, що вплинули на формування його унікальної особистості, й також прагнемо їх прочитати.

"М'яка сила" книги виразна у виданні Н. Колесніченко-Братунь "Ужвій. У піжмурки з долею" (видавництво "Фоліо", 2020). Велич постаті визначної української актриси, "поетеси української сцени" Н. Ужвій краще розумієш у контексті "гострих дискусій поміж Анатолієм Петрицьким і Лесем Курбасом, Олександром Довженком та іншими письменниками, поетами, драматургами". Її слова на захист Т. Шевченка стали пророчими: "Щось повинно залишатися святим. Ти кажеш про міф Шевченка. Добре, нехай символ, міф, але руйнувати його — означає вбивати в народові свою ідентичність, повноцінність, віру у те, що ми маємо власних пророків і геніїв. Нам і так прищепили комплекси меншовартості, нижчості рідної культури".

*Діалект, а ми його надішемо
Міццю духу і огнем любови
І нестерпний слід його запишемо
Самостійно між культурні мови.
(І. Франко)*

У сучасній літературній мові діалектна лексика й застарілі слова зустрічаються не так часто. Утім, відбувається процес взаємодії літературної та діалектної форм мови. У багатьох проаналізованих книгах письменники вдало використовують діалектизми, архаїзми тощо, завдяки чому створюють яскраві образи персонажів, картини максимально наближеного до дійсності життя людей у давнину. Виходячи з контексту, читачі здебільшого розуміють значення таких лексем. Проте, зважаючи на специфічну читацьку аудиторію окремих видань — середній і старший шкільний вік, є потреба у виносках із роз'ясненням значення невідомого слова. Це, наприклад, такі:

— *крам* — товар; *цапура* — коза; *напасник* — грабіжник; *цулитися* — згинатися, горбитися; *гречно* — прислівник до слова "гречний": шанобливо ввічливий у поведженні з людьми, чемний; *капушок* — гаман у формі торбинки, що затягується шнурочком; *канчук* — нагайка з переплетених ремінців; *парусна* — обличчя, фізіономія; *гицель* — людина, яка виловлює собак (*Брати Капранови "Зоряний вуйко"*);

— *швагер* — шурина, сестрин чоловік, зять; *макабрично* — буквально перекладається з французької мови як "танець смерті", українці використовують це слово у значенні "жахливий"; *триб* — порядок (*Н. Колесніченко-Братунь "Ужвій. У піжмурки з долею"*);

— *долівка* — утрамбована, вирівняна та помазана глиною земля у приміщенні, підлога; *чинбар* — ремісник, який чинить, обробляє шкіри; *червець* — яскраво-червона фарба, виготовлена з барвної речовини, наявної в тілі самки однойменної комахи; *привінок* — подарунок чоловіка дружині або ж частина майна чоловіка, що забезпечує придане дружини; *притьма* — дуже швидко, поспіхом; *єдwab* — сорт коштовної шовкової тканини; *дормез* — старовинна карета, пристосована для спання в дорозі (*Г. Гороженко "Лицарка корони"*);

— *престидижитатор* — фокусник, майстерність якого полягає у швидкості та спритності рухів рук, маніпулятор; *ятка* — легка будівля для тимчасового користування (торгівлі, виставки тощо), балаган; *пантофлі* — м'які кімнатні туфлі, звичайно без каблуків; *карафа* — те саме, що графин; *шинквас* — прилавок (*О. Красовицький, Є. Кужавська "Справа № 4 одеських штигунок"*);

— *халамидник* — босяк, голодранець, бешкетник, пустун (*А. Хода "Паперовий літак у небі"*);

— *писок* — те саме, що обличчя; *вділ* (уділ) — униз; *дон'ясти* — дістати що-небудь; *зоддалік* —

те саме, що віддалік; *напроюдити* — наговорити неправду; *піддашия* — діалектна назва горища; *шеляг* — старовинна найдрібніша польська монета; *калабана* — діалектне "калюжа" (Н. Бічуя "Звичайний шкільний тиждень");

— *кпини* — те саме, що кепкування; *рейвах* — безладна біганина, метушня, безладно розкидані предмети, речі;

— *стріміти* — височити, здійматися над рівнем, поверхнею чого-небудь; *труснути* калиткою — витратити значну кількість грошей; розщедритися, не поскупитися (А. Кокотюха "Врятуйте Бетмена");

— *галабурдник* — бешкетник; *гантувати* — вишивати шовковими, вкритими тонким шаром золота або срібла нитками різного гатунку; *GRIDЬ* — нижча верства княжої дружини, *GRIDНЯЦЯ* — у середньовічній Русі будівля при князівському дворі для зборів GRIDІ або зустрічі гостей; *покпити* — глузувати (О. Орлова "Чотири князівни").

На думку науковиці, філологині, професорки Львівського національного університету імені Івана Франка О. Сербенської, після проголошення незалежності українська мова вижила, але "такою зніченою, обчирженою, не природною". Учена наголошує, що "попереду ще велике поле для праці. Чим давніше слово, тим воно багатше на різні відтінки" [8, с. 1].

Можна привітати письменників, які збагачують, вдосконалюють літературну мову найкращим, найціннішим, життєво важливим із діалектної лексики, а також доповнюють, увиразнюють та оживляють свої твори мовою наших предків.

Висновки. У сучасних умовах розвитку національної видавничої справи культура книги є одним із найважливіших складників створення якісної книжкової продукції. Це багатоаспектне явище, що виходить за межі підготовки окремої книги та тісно переплітається з узагальненим поняттям "культура книговидання".

Викликає занепокоєння рівень грамотності книг і редакційно-видавничої підготовки авторських оригіналів. З жалем можна констатувати зниження почуття відповідальності авторів і видавничих працівників перед читачем.

Особливої уваги потребує література для дітей та юнацтва. Йдеться про зловживання лайливою лексикою, вульгаризмами, фізіологічними подробицями, натуралізмом у творах письменників, адресованих цим категоріям.

Недоцільним, на нашу думку, є розміщення у книгах посилань на рубрики сайтів міністерств,

інших органів виконавчої влади, де наведено корисну інформацію. Наприклад, у виданні "Книга про сміття" є посилання на скасовану екомапу із закликком "можна (і треба!) лишати звернення про ліквідацію несанкціонованих звалищ". Подання застарілої інформації спричиняє розчарування в читачів.

Викликає стурбованість ситуація з перевиданнями, зокрема щодо браку відомостей у підзаголовкових даних про факт перевидання. Відповідальні видавничі працівники мають використовувати нове видання як слушну нагоду для того, аби усунути навіть найдрібніші помічені помилки, неточності в тексті чи поліграфічні огріхи. На жаль, у більшості проаналізованих перевидань виявлено помилки та смислові неточності, які псують загальне враження від гарної книги.

За результатами аналізу актуалізовано увагу до науково-довідкового апарату книг — елементу якісного видавничого продукту. Власне, саме допоміжні тексти передмов, вступних статей, наявність пояснень (виносок і приміток) до авторського твору, їх відповідність потребам певних читацьких груп мають пріоритетне значення в сучасному розумінні культури книги.

Наприклад, Н. Черниш зауважує, що причиною низького рівня опрацювання науково-довідкового апарату видань різних видів літератури в багатьох випадках є не лише економічні чинники, а й недостатня фахова підготовка редакторських кадрів, відсутність у них чітких методичних настанов щодо залучення певних елементів супроводжувального тексту [4, с. 32].

Дослідження також засвідчило, що культура видання як гармонійної єдності змісту й форми залежить від злагодженої роботи всіх учасників процесу творення книги. Одна з провідних ролей у підготовці та випуску видання належить редакторам і коректорам. Зокрема, праця редактора потребує знання норм літературної мови, розуміння тенденцій її розвитку. Як і очікувалося, найбільший відсоток помилок виявлено у книгах, до підготовки яких не було залучено літературних редакторів і коректорів. Принаймні в більшості видавництв співвідношення редакторів і коректорів свідчить на користь останніх.

Н. Черниш зазначає, що проблеми культури книги та культури книговидання не можуть бути успішно вирішені лише на стихійно практичному рівні, без втручання вчених-книгознавців, об'єднання зусиль навчальних закладів, наукових інституцій і державних установ, дотичних до видавничої справи [4, с. 34].

Необхідно налагодити належний контроль за якістю видань. Важливим заходом є організація семінарів і тренінгів для видавничих працівників.

Підготовку фахівців української видавничої справи слід здійснювати на найвищому рівні, із залученням традицій національного досвіду та здобутків у цій галузі видавців інших країн [4, с. 34].

Список посилань

1. Ковальчук Г. Репресоване книгознавство (до 90-річчя Українського наукового інституту книгознавства). Вісник Книжкової палати. 2012. № 10. С. 2.
2. Черниш Н. І. Проблеми культури книги у спадщині видатних українських редакторів кінця XIX — початку XX ст. Поліграфія і видавнича справа. 2002. № 39. С. 110—111. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/uk/archive/39/>.
3. Жалко Т. Культура української книги: сучасна книговидавнича концепція. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. 2009. № 17. С. 242—251. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/go/article/view/2331>.
4. Черниш Н. На шляху до культури сучасної української книги: теоретичні проблеми та видавничі реалії. Друкарство. 2004. № 2 (55). С. 27—35. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/43/6.pdf>.
5. Сенченко М., Сенченко О. Від ери Гутенберга до ери Цукерберга... Київ : Ліра-К, 2021. С. 85—103.
6. Чихольд Я. Облик книги: избранные статьи о книжном оформлении. Москва : Книга, 1980. С. 232.
7. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. Москва : Высшая школа, 1971. С. 211—266.
8. Сербенська О. А. Це справжнє диво, що мова збереглась. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/nezlamna_mova_yaku_rol_vidigrala_mova_dlya_nezalezhnosti_ukrainy_122473.html.
9. Крайнікова Т. С. Культура видання: основоположні поняття, типологія видань, вимоги стандартів. URL: http://labs.journ.univ.kiev.ua/vsr/wp-content/uploads/2021/05/Krajnikova_Kultura-vydannya.pdf.

Alla Plus,

*Researcher of the Department of Scientific Editing
of Bibliographic Information of the Book Chamber of Ukraine*

The book is an indicator of the level of intellectual potential of the population

The article is devoted to the study of the quality of book culture of Ukrainian publishing houses. The factors that make it difficult for the reader to perceive the texts of the works are singled out and systematized. Typical examples of violation of logical norms, factual system of author's texts, inappropriate quality of visual materials are provided. The problem of the expediency of separating children's and adolescent literature from adult literature is considered. Attention is also focused on the peculiarities of editing translated editions and compliance with the requirements for issuing reprints. An attempt to answer the question is outlined: what makes a book convenient for the reader, contributes to the release of a truly cultural book?

Fragmentation in the coverage of the problems of book culture in scientific works requires further special research.

We invite the readers of our magazine to familiarize themselves with the new section — "Book culture through the eyes of readers", which will publish articles devoted to the problems of literacy, Ukrainian book culture and language culture.

Keywords: *book culture; popularization of reading; "soft power" of the book; violation of logical norms; semantic errors; lexical errors; translated editions*

References

1. Kovalchuk G. (2012). Represovane knigoznavstvo (do 90-richchya Ukrayinskogo naukovogo institutu knigoznavstva). *Visnik Knizhkovoyi palati*, 10, p. 2.
2. Chernish N. I. (2002). Problemi kulturi knigi u spadshini vidatnih ukrayinskih redaktoriv kincya XIX — pochatku XX st. *Poligrafiya i vidavnicha sprava*, 39, pp. 110—111. Available at: <http://pvs.uad.lviv.ua/uk/archive/39/>.
3. Zhalko T. (2009). Kultura ukrayinskoyi knigi: suchasna knigovidavnicha koncepciya. *Gumanitarna osvita v tehnikh vishih navchalnih zakladah*, 17, pp. 242—251. Available at: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/go/article/view/2331>.
4. Chernish N. (2004). Na shlyahu do kulturi suchasnoyi ukrayinskoyi knigi: teoretichni problemi ta vдавничі реалії. *Drukarstvo*, 2 (55), p. 27—35. Available at: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/43/6.pdf>.
5. Senchenko M. & Senchenko O. (2021). *Vid eri Gutenberga do eri Cukerberga...* Kyiv: Lira-K.
6. Chihold Ya. (1980). *Oblik knigi: izbrannye stati o knizhnom oformlenii*. Moskva: Kniga.
7. Sikorskij N. M. (1971). *Teoriya i praktika redaktirovaniya*. Moskva: Vysshaya shkola.
8. Serbenska O. A. (2023). *Ce spravzhnye divo, sho mova zbereglas*. Available at: https://tvoemisto.tv/exclusive/nezlamna_mova_yaku_rol_vidigrala_mova_dlya_nezalezhnosti_ukrainy_122473.html.
9. Krajnikova T. S. (2021). *Kultura vidannya: osnovopolozhni ponyattya, tipologiya vidan, vimogi standartiv*. Available at: http://labs.journ.univ.kiev.ua/vsr/wp-content/uploads/2021/05/Krajnikova_Kultura-vydannya.pdf.

Надійшла до редакції 21 березня 2023 року